

§ 14. Examen Confessariorum. Tom. II. Pars I.

secuta fuerint. Tamb. cit. Ratio utriusque est, quia pro primis in nulla fuit culpa, pro secundis vero, dum advertit, quia potuit & noluit damna impedire, gravem culpam commisit contra justitiam ex re accepta; incepit enim esse injustus detactor.

Q U A E R E S VII.

119 An sciens furem, aut detineat scripturam, promulgato jam monitorio, teneatur ad revelandum cum suo notabili damno, minori prereali dote, alia vero decem solum ad pomparam, ita exposcente ipso Paulo, ut sic suum matrimonium cuidam suo coniuncto placeret, se obligante ad dictum pactum declarandum capta temporis opportunitate, ut in effetu per publicum instrumentum, & Notarium, declaraverunt post quatuor annos prefati Paulus, & Catharina conjuges. His autem defunctis: heres Pauli post annos 40. exposcit in iudicio à filio herede Petri alia decem millia aurea ex vi contractualis dotalitii de 30. millibus aureis; & quia ex iis, qui predilectam conventionem sciebant, plures sunt defuncti: & alii nolunt sponte testari, heres Petri obtinuit monitorium sub excommunicatione ab Episcopo, ut qui id sciunt, revelent: at quoniam, qui sciunt, sunt coniuncti in primo, & secundo gradu cum herede Pauli, ideo queritur, An hi teneantur ad revelandum?

120 Secunda pars, videlicet, quod sciens si possit damnum vitare, etiam cum sui non magno incommodo, teneatur sub mortali ad revelandum, non tamen ad restituenda damna inde sequentia, probatur, quia sciens non teneatur ad revelandum ex justitia commutativa; quia est radix, & otio oneris restituendi; sed solum ex virtute charitatis, & obedientiae ratione monitorii. Idem dico de teste juridice interrogato, si potens respondere, taceat veritatem, ex qua proximo damna sequantur; quia pariter non tenetur ad veritatem manifestandam ex vi justitiae commutativa, nempe ex contractu vel quasi contractu, seu ex officio: sed ex vi charitatis, & justitiae legalis, quia onus restitutio non parunt. Hanc sententiam tenent Dian. p. 3. tr. 5. ref. 54. p. 5. tr. 13. ref. 68. Raynaudus de monit. p. 1. c. 3. q. 24. Tamb. l. 8. Decal. tr. 4. c. 2. §. 6. n. 11. & alii contra Avil. Aragon. & alios apud Dian. cit. qui volunt, tam scient ex vi monitorii, quam testem legitimè interrogatum, teneri ad manifestandam veritatem, si possit sine suo notabili damno, sub onere restituendi damna inde sequentia.

Q U A E R E S VIII.

121 Vir nobilis, cum reperiretur domi Petri ad eum invisendum, comperit eum habere quasdam scripturas Pauli, quatenus Petrus, ob urbanitatem, rem coram ipso trattavit cum suo Procuratore. An teneatur eas revelare ex vi monitorii?

R Esp. Tancr. tom. 5. tr. 4. q. 18. non teneri, ob dicta n. 56. sed ratione infamiae, quia ipsi sequeretur: nam haberetur ut infidelis, & infamis, ita ut omnes, qui scirent, ejus amicitiam recusarent. Tum quia jactura honoris, nedium viro nobili, verum etiam honesto est vita ipsa gravior, & metus honoris amittendi cadit in virum constantem. Ita Barbatius, &

Gabr. apud Tancr. cit. Hinc Diana nu. 114. cit. excusat à revelatione scripturæ, quando ex ea infamia sequitur.

Q U A E R E S IX.

122 Petrus anno 1650. dedit in uxorem suam filiam Catharinam Paulo cum dote viginti milium aureorum, in contractuali autem fuerunt apposita trivagia millia aurea, facta tamen inter ipsos pacto, & conventione verbali, ut viginti millia sint pro reali dote, alia vero decem solum ad pomparam,

ita exposcente ipso Paulo, ut sic suum matrimonium cuidam suo coniuncto placeret, se obligante ad dictum pactum declarandum capta temporis opportunitate, ut in effetu per publicum instrumentum,

& Notarium, declaraverunt post quatuor annos prefati Paulus, & Catharina conjuges. His autem defunctis: heres Pauli post annos 40. exposcit in iudicio à filio herede Petri alia decem millia aurea ex vi contractualis dotalitii de 30. millibus aureis; & quia ex iis, qui predilectam conventionem sciebant, plures sunt defuncti: & alii nolunt sponte testari, heres Petri obtinuit monitorium sub excommunicatione ab Episcopo, ut qui id sciunt, revelent: at quoniam, qui sciunt, sunt coniuncti in primo, & secundo gradu cum herede Pauli, ideo queritur, An hi teneantur ad revelandum?

123 R Esp. teneri sub mortali & censura ad revelandum. Ratio est, quia ex una parte adest sententia probabilis obligans hujusmodi personas privilegiatas ad denuntiandum, & testificandum in aliorum defectum, de qua n. 43. ex alia parte Doctores sententia excusantis, n. 40. relati, expressè loquuntur, quando ex revelatione sequitur notabile damnum, aut infamia ipsi revelando; quod natura non patitur, in quantum communio sanguinis facit, ut mala sint ipsis coniunctis communia, & unus sine alio laedi non possit. In casu autem nostro, nec damnum, nec infamia sequitur ipsi coniuncto ex revelatione: non damnum, quia ipse heres auctor pro decem millibus aureis nullum in re habet jus ad recentitatem summam, ut ipsimet ejus coniuncti sciunt; nec infamia, quia ipse actor, dum in iudicio agit pro decem millibus aureis, non presumuntur malus, sed agens ex ignorantia juris partis, & errore facti, quo putat habere jus ad prefatam summam ex vi primi contractus dotalis: quoniam ex jure delictum non est presumendum.

Cum igitur in allato casu nullum damnum, aut infamia sequatur ex revelatione, nullo pacto predicti coniuncti sunt ex ratione consanguinitatis à revelatione excusandi.

124 Confirmatur; quia independenter à monitorio ex communione Theologorum teneatur quis ex charitate sub culpa mortali non

ma-

De Denunc. ad Mnit. &c. Cap. II.

515

manifestantis, ad veritatem revelandam, & ad monendum ignorantem de errore, ex quo sequitur laesio innocentis, quando ex tali revelatione non sequitur ipsi notabile damnum; adeoque cum ex exposito casu monitio, & revelatione in nullius damnum cedant, sed in defensionem innocentis, atque ad ejus mala vitanda, tenentur praefati consanguinei sub mortali & censura ad revelandum.

Q U A E R E S X.

125 Concubina surripuit quamdam gemmam à suo amico, qui proinde monitorium obtinuit: An concubina teneatur restituere, aut revelare ex vi monitorii?

R Esp. non teneri, si diligatur ab amico stricto amore. Tancr. tom. 5. tr. 4. q. 17. qui n. 7. huc habet:

Quoties tantus est amor inter amicos, etiam si sit turpis, ut prudenter attentis omnibus circumstantiis presumi possit, quid amicus nollet includere alium in edito; tunc non tenetur revelare ex vi editi: quia hoc obligatio revelandi aut restituendi non processit ex eo, quod licet fieri deberet, sed ex eo, quod ille, qui petierit monitorium, intendit, & vult circa hos dirigere monitorium, & Judex ad partis requisitionem ferens monitorium non intendit alios obligare ultra eos, quos intendit includere pars; ergo quories pars non vult amicum includere, sive hoc faciat ob illicitum amorem, sive ob licitum, ille non obligabit monitorio, cum tale editum ad eum non dirigatur.

126 Peccavit igitur mortaliter surripiendo, & pariter retinendo, si amicus rationabiliter presumatur invitus; at non incurrit censuram non restituendo. Imò si circumstantiae sint tales, & amicitia sit tam acta, ut concubina ob verecundiam non petierit, rationabiliter tamen presumat, amicum non esse invitum quoad substantiam, sed solum quoad modum, quatenus surripuerit; tunc neque peccaret mortaliter, quia non esset injusta detentrix: nam non commisisset furtum, cum furtum sit ablatio rei invito rationabiliter domino.

127 Idem est dicendum de ipsa sciente in ordine ad revelandum.

128 Suadetur: Monitorium non ligat filium, uxorem, patrem, matrem, aut fratrem surripientes ultra causas licitos, nisi constet de voluntate ferentis, seu petentis monitorium. Bonac. tom. 1. pag. 891. disp. 6. de denunc. p. 1. n. 1. & 2. & non alia ratione, nisi quia cum monitorium concedatur in gratiam petentis, Judge ligare non intendit, nisi quos ipsa pars petens intendit, circumstantiis autem attentis naturæ, & carnis, licet displaceat alicui, quod sit furatus ab uxore, &c. non

potest tamen rationabiliter presumi, quod ille velit, & intendat uxorem, filium, & tam arctè carne conjunctos affici punitione tam gravi, quanta est excommunicatio major, nisi de ejus intentione constet, puta si eos faciat in monitorio exprimere, aut apponatur particula, nullo excepto.

Ita in re nostra praefumi non potest, quod amicus intendat, & velit, tam arcta amicitia conjunctum excommunicatione affici, nam magnus amor idem operatur, quod sanguinis conjunctio. Abbas in cap. Requisit. de restam. Imò arcta amicitia superat parentum affectionem. Bart. in l. alim. §. 1. ff. de alim. & cibar. legat. apud Tancr. cit. n. 4.

129 In dubio vero de intentione petentis, monitorio teneri, docet Raynaudus apud Tancr. cit. & Bonac. cit. quia constat de pracepto.

Q U A E R E S XI.

130 An scientes concubinam Clerici possidere ejus bona ab eo donata in remuneracionem servitorum, in iudicio tamen non probatorum, teneantur revelare ex vi monitorii de revelandis possessoribus bonorum Clerici?

R Esp. non teneri, Tancr. cit. q. 15. quia concubina retinet bona Clerici sibi donata in remuneracionem servitorum verè praestitorum, etiam si non sunt in iudicio probata, ea retinet sine peccato mortali, & iusto, titulo donationis remuneratoria; igitur id scientes non tenentur revelare, quoniam monitorium obligat ad revelandum inustum detentorem: v. n. 32.

131 Dices: in l. de donat. inter vir. & ux. ex Barb. apud Tancr. cit. licet Clerici possint sive concubinae donare ob servitia praestita, ipsa tamen non potest ea retinere ante probationem servitorum in iudicio factam, igitur, qui id sciunt, ex vi monitorii revelare teneantur.

R Esp. Tancr. cit. ex Molina, textum loqui de donationibus merè gratuitis, minimè de iis que sunt ob servitia realiter praestita. Tum quia ex Cabedo, talis probatio obsequiorum non requiritur pro foro interno, sed pro externo, propter presumptionem, quod donata concubinae videantur donata non ob realia obsequia, sed ob turpem amorem.

Q U A E R E S XII.

132 Petrus donavit Paulo absenti centum, ad quem misit nuncium, aut epistolam, ut talem donationem inimaret; antequam autem nuncius, aut epistola pervenerit, mortuus est donator: hinc ejus heredes omnia ejusdem bona occultaverunt, & quia Petrus donatarius interim nuncium donationis recepit, monitorium obtinuit ut reveletur, qui bona Pauli detinent: An qui scit hare-

kk 2 des

des Pauli talia bona occultasse, teneatur ex vi rem, & promittens est verus dominus rei, atque adeo non veniente nomine bonorum Sempronii: ergo multò magis dicendum est, non esse in bonis Titti id, quod ipse deber restitui a famulo in compensationem doni, quod impedivit, ne fieret ipsius Titti, & potius debet dici tale donum esse in bonis Caji, qui fecit mandatum donandi.

Q U A E R E S XIII.

136 Petrus donator ob ingratitudinem donatarii ante Judicis sententiam clam surripuit bona illius à se donata. An teneatur ex vi monitorii, qua repetit, aut compensavit, revelare?

Negat Tancr. cit. q. 10. quia licet una sententia velit, quod non possit in casibus enormis ingratitudinis donator repeteret, aut compensare donata, nisi post Judicis sententiam, Diana p. 8. tr. 6. ref. 58. Tambur. lib. 9. de contr. tr. 10. cap. 6. §. 1. nu. 8. Busemb. libr. 3. trah. 5. cap. 3. dub. 3. numer. 1. Alia tamen opinio tenet, quod possit donans, aperte constante enormi ingratitudine donatarii, ante Judicis sententiam, rem donatam occulte reassumere, aut compensare, Dicastillus lib. 2. tr. 5. disp. 1. dub. 7. n. 157. & 158. Tancr. cit. quia donatio intelligitur facta sub conditione implicita, & virtuali, nisi donatarius fuerit ingratus; & sententia Judicis non requiritur, nisi ad declarandam veritatem ingratitudinis donatarii; unde hac verè & certò ipsi donanti constante, non requiritur in conscientia aliud ut occulte reassumat donata; aut sibi compenget.

134 Et è contra, si donatarius reperiatur talia bona recepisse, tenetur ad restituendum & qui eum scit, ad revelandum, promulgato monitorio ad instantiam donatarii, non tenetur quis ad revelandum, si sciat hæredes donantis ejus detinere bona; nam donatio sine insinuatione est nulla; ex l. pen. §. ult. C. de donat.

135 Eadem ratione, si Petrus fecit mandatum donandi, quatenus dedit famulo centrum, ut ea ferret ad Paulum; tunc mortuo donante ante traditionem, si monitorium fiat ad instantiam donatarii, non tenetur, quis sciat famulum detinente revelare: benè vero, si fiat ad instantiam hæredum donantis; quia summa illa ante traditionem per famulum factam, non est de bonis donatarii, sed hæredum donantis. Quod utrumque est verum, etiam si famulus ob culpabilem negligentiam aut malitiam tradere omiserit; in quo casu vult Tancr. cum Sanchez, quod teneatur tradere hæredibus donantis realiter summam illam, aut gemmam, & simul teneatur satisfacere donatario æquale pretium.

Confirmat Tancred. ex Raynaud. de monit. p. 1. cap. 2. q. 9. dicens, Non teneri ad revelandum ad edita, ut revelentur, seu restituantur res Sempronii, quando ipse fuit facta promissio illarum rerum, & fuit etiam acceptata, quia quamvis promissio acceptata obliget ex iustitia promitterem, facta jam acceptatione ex parte promissarii, ut tenet communior opinio; adhuc promissarius non habebat jus in re in bonis promissis, sed tantum ad

137 Ita pariter est discurrendum in casibus, in quibus potest donator licet donationem revocare, & in ceteris contractibus, in quibus rem detinens, licet & justè detinet, nam hujusmodi monitoria feruntur contra injustos detentores, & illos scientes.

Q U A E R E S XIV.

138 Petrus nobilis è Sicilia perrexit ad bellum, ubi ex matrimonio tibi contratto genuit filium, qui mortuo patre in Siciliam venit bona paterna adiputus, quia cum scire non potuerit, monitorium obtinuit, ut qui bona Petri retineret, restitueret aut revelaret, & quia ejus bona reperiuntur adjudicata, ideo queritur: An adjudicatarius teneatur ad restituendum, vel revelandum?

Sciendum est, quod adjudicatio facta virtute pacti ad discursum, sit triplex. 1. sine lassione, facta scilicet justo pretio, & de hac non est sermo. 2. cum lassione non enormissima, quatenus non fuit facta infra dimidium justi pretii, sed vel in dimidio, vel supra dimidium justi pretii: ver. gr. prædium, dominus, &c. valebat centum, & adjudicatio facta

facta pro sexaginta, aut quinquaginta. 3. cum lassione enormissima, quatenus fuit facta infra dimidium justi pretii. Variant tamen Doctores in assignando, quatenus debeat esse excessus dimidii justi pretii, ut constituat lassionem enormissimam.

Fagun. lib. 5. de contr. c. 40. n. 2. ait, non sufficiere, quod excessus sit unius nummi; quia parum pro nihilo reputatur, & de minimis non curat Prætor; ac proinde id committit arbitrio Judicis. Hinc permulti Jurisconsulti apud Mastrill. dec. 247. nu. 37. tenent excessum debere esse magnum, ita ut lassio debeat esse in quadruplo, aut triplo minus justo pretio, ut si prædium valeat centum, & adjudicatio fiat pro triginta tribus.

Puto tamen, quod in lassione excessus dimidii justi pretii, ad constituendam lassionem enormissimam, sufficiat, si sit unius nummi; & ita in allato exemplo sufficit, si adjudicatio sit facta pro quadraginta novem. Tamb. cit. n. 5. & apud ipsum Rebellius, Baldus, & alii, ex l. Hoc adjellio plur. de verb. signific. Suadetur, quia remedium gratiosum non conceditur, nisi pro lassione enormissima: ex Mastrillo autem cit. n. 28. Hoc remedium competit, etiamsi lassio in uno nummo dimidium justi pretii excedat, secundum Baldum l.c. de rescind. vendit. numer. 18. Abbas in cap. Cum causam, nu. 3. post Gloss. ibi in verb. Dimidium, qua opinio contradictorem non habet. Igitur ad lassionem enormissimam sufficit excessus unius nummi.

Resp. cum distinctione; hæc namque adjudicatio tripliciter contingere potuit. Primo, vel fuit facta sine lassione justo pretio, v. g. prædium valebat centum, & fuit adjudicatum pro aliis centum, quæ dominus prædii adjudicatario debeat ratione anni censu supra ipsum prædium per plures annos non soluti. Et tunc nulla est difficultas; tunc quidem adjudicatarius monitorio non ligatur, quia prædium est in sui dominium transactum per justam emptionem.

239 Secundo, vel adjudicatio fuit facta cum lassione non enormissima, & tunc pariter dico, adjudicatatum elapsi quadrimestre non teneri restituere, aut revelare; quia ea bona possidet licet titulo emptoris, emptione justo pretio facta: v. n. 144.

Cujus iustitia ratio est pactum in coactructu creationis census appositum inter dominum census, & censuarium, ut in casu negatæ solutionis census, vendatur prædium ad discursum seu sub hasta: vulgo all. incanto, ultimo emptori plus offerenti; quod pactum non est destruibilem contractus census. Et firmatur auctoritate Nic. V. apud Tamb. lib. 9. de contr. c. 6. n. 2.

Examen Ecclesiast.

KK 3 ita

ita ut domino offerte creditum, teneatur adjudicatarius restituere illi prædium unum cum fructibus perceptis, quæ proinde numquam prescribuntur; quo credito non oblatio, possit justè adjudicatarius prædium retinere, donec offeratur; imò non teneatur censuarium de tali remedio gratio monere. Solùm excepit casum, quando adjudicans cognoscit,

dominum prædii esse ineptum ad petendum remedium gratiosum, ut esset vidua, rusticus, pauper; tunc fatetur adjudicatarium teneri debuto suo credito prædium adjudicatum restituere debitori, etiam eo non petente.

141 Dico tamen i. adjudicatarium, si sit infra annos quadraginta adjudicationis, teneri revelare, & restituere, nedum lato monitorio, verum etiam ante, nisi prudenter timeat, quod restituendo non recuperaret suum creditum, in quantum, v. g. suum creditum, aut adjudicationem factam probare non potest; in quo casu potest licet prædium adjudicatum retinere, donec ex annuis fructibus compenset sibi creditum, quo compensato, tenet in conscientia illud restituere, etiam ante Judicis sententiam, & debitore non petente.

Ratio est, quia adjudicatio cum lassione enormissima est injusta, & parit nullitatem, Tambur, cit. à num. 23. Diana xir. & Doct. Theologi communiter apud ipsos; ex Juris consultis autem Fontanelli, dec. 64. Ant. Fab. in C. 1. 4. cit. 30. de rescind. vend. desin. 3. & 4. cuius iustitia.

Ostenditur primò; quia adjudicatio stabili cum lassione enormissima est contra bonum publicum, ut pote causa depauperandi familiæ.

Hac de causa invalida est donatio omnium bonorum. Imò invalida ex jure est donatio excedens valorem quingentorum numerorum aureorum sine insinuazione facta; quæ quidem insinuatio, seu manifestatio judicij, haud alio fine est à jure inventa, nisi ut judex, ut persona agens pro bono Republicæ, prodigas moderetur donationes.

Secundò, quia in omni contractu attendi debet mens explicita, aut tacita contrahentium, cum contractus sit conventio ultra citrò obligatoria; in contractu autem cum pacto vendendi ad discursum, non habetur consensus debitoris vendendi infra dimidium. Non quidem explicitus, quia regulariter hujusmodi contractus cum pacto vendendi bona ad discursum in casu denegata solutionis, sit nullo expresso consenserit de vendendo infra dimidium justi pretii. Neque tacitus, quia nemo presumi potest, quod consentiat sive depauperationi.

Insuper n. 110.

Dolum futurum remittere, si ab initio renun-

ciasse futura enormissima lassoni, & inquit Cepol.

conf. 3. 4. n. 19. allegando Hostiens. & alios: Quod per nullum pactum, nec per legem, vel statutum, nec per consuetudinem, vel privilegium, potest quis privari à reclamatione, & impugnatione (entensis arbitria), quando adest enormissima lassio.

Ulterius n. 115.

Respecta autem lassonis enormissima contrarium

in terminis tenuti Cagliol. in d. l. 2. n. 81. dicens:

quod data lassone ultra dimidium justi pretii in

ma-

exprimatur pactum vendendi etiam infra dimidium, tale pactum est nullum, etiam si sit juratum: quia est de re mala, & contra bonum publicum. Sicut nullum est pactum, etiam juratum, de non revocanda donatione, in casibus, in quibus donatio est illicita.

Suadetur, quia si hujusmodi pacto ad discursum adjicitur renunciatio remedii gratio, seu pactum de non petendo remedio gratio, facta adjudicatione, talis renunciatio, & pactum sunt irrita, & nulla. Quod exp̄s̄ docet, & probat Mastrilli dec. 247. quando inter-

venit lassio enormissima ultra dimidium cum magno excessu. Cujus ratio præcipua est; quia in lassione, quæ sit cum magno excessu ultra dimidium, præsumitur dolus ex proposito; ne- mo autem potest renunciare dolo sibi futuro, nec potest talis renunciatio exposci, quia esset invitatio ad delinquendum. Addens, neque tale pactum juratum tenere; quia juramentum esset vinculum iniquitatis. Quas propositiones ex pluribus juribus probat n. 40. ad 80.

Imò ita acriter contra pactum de non petendo remedio gratiosum, & contra lassionem enormissimam cum magno excessu, in-

yehit Mastrilli, ut in n. 82. habeat:

Plures cessiones accipiunt creditoribus habentibus alicuius solvere non valentis obligata bona cum dislo pacto vendendi ad discursum, ut illa pro modica quantitate habeant, & ut audio, ita abusus ipse in Regno est, quid non solum in triplo, aut quadruplo, sed etiam in centuplo minus justi pretii sunt multo- ties bona adjudicata virtute prædicti pacti, quod esse contra omnes juris regulas, contra humanitatem, equitatem, & pietatem, nemo negabit.

Item n. 103. alt:

Fuit ad instantiam Philippi de Lapi per M. R. C. declarata nulla remedio ditt. leg. 2. Cod. de rescind. vendit. quedam adjudicatio facta in favorem D. Laurælo Porto, & consortium; in quo processu extant quedam sententia Religiosorum Theologorum defendentium, non obstante prædicto pacto ad discursum in conscientia securos non esse emptores, si enormissima lassio in emptionibus intervenit.

Insuper n. 110.

Dolum futurum remittere, si ab initio renun- ciasse futura enormissima lassoni, & inquit Cepol.

conf. 3. 4. n. 19. allegando Hostiens. & alios: Quod per nullum pactum, nec per legem, vel statutum, nec per consuetudinem, vel privilegium, potest quis privari à reclamatione, & impugnatione (entensis arbitria), quando adest enormissima lassio.

Cum causam, cap. C. 1. id. de empt. & vend.

irritatur contractus emptionis, & venditionis

ultra dimidium justi pretii, v. g. si valens cen-

tum ematur 49. aut vendatur 151.

142 Ad 1. id habet locum in subhastatione

mobilium, minimè immobilium, disparitas est,

quia in subhastatione mobilium, facta emptio-

ne infra dimidium, non sequitur tanta depau-

peratio, quanta in subhastatione immobilium,

quia ibi solum amittuntur res, & pauci fructus,

si res sit fructifera, ut bos lactaria; hic vero

amittitur res cum fructibus perpetuis, ac pro-

inde talis adjudicatio est contra bonum pu-

blicum, ut causa depauperandi: hinc ex cap.

Cum causam, cap. C. 1. id. de empt. & vend.

irritatur contractus emptionis, & venditionis

ultra dimidium justi pretii, v. g. si valens cen-

tum ematur 49. aut vendatur 151.

143 Ad 2. disparitas est, quia venditio rei

immobilis infra dimidium justi pretii est nimis

prodiga, & contra bonum publicum, cum sit

sine fraude extorquere, sive supra, sive infra

dimidium justi pretii; facta tali emptione, seu

magnō excessu, contractus erit nullus ipso jure, quemadmodum ubi dolus ex proposito causam contractui dedit.

Demuni n. 137.

Remedium lassonis enormissima numquam censemur sublatum, neque consuetudinem adesse, quia ad aliud dicendum inducat, jam probavi & deinceps, quicumque consuetudo, si adesserit, potius corruptela judicatur, cum materiam peccandi, & fraudandi debitoribus tribuat, & miseris debitores omnibus bonis suis expoliatos reddat, & ita ego existimo.

Cum igitur pactum etiam juratum de non petendo remedio gratio pro lassione enormissima sit nullum, & irritum, ut potè vinculum iniquitatis, quatenus lassio enormissima est dolosa, & iniqua; omnino sequitur, quod excessu pactum ad discursum, supra quod prædictum pactum fundatur, sit etiam dolosum, & iniquum, si comprehendat venditionem cum lassione enormissima; ac proinde sit pariter nullum, & irritum: quoniam malitia secundi pacti desumitur à lassione enormissima, quæ in primo supponitur. Pactum ergo ad discursum est va-

lidum, & licitum, si excludat lassionem enormissimam; invalidum autem, & illicitum, si supponatur eam comprehendere; quoniam sicut ex quo donatio omnium bonorum est illicta, & invalida, illicitum, & invalidum est pactum de ea non revocanda; ita ex quo pactum ad discursum comprehendens explicitè, aut implicitè lassionem enormissimam, est illicitum & invalidum, illicitum, & invalidum est pactum de non petendo remedio gratio pro venditione facta cum lassione enormissima.

Confirmatur, quia utrumque pactum habet pro objecto lassionem enormissimam, adeoque utrumque est illicitum, ac inde invalidum, quoniam actus specificatur ab objecto.

Ad rationes in oppositum.

142 Ad 1. id habet locum in subhastatione mobilium, minimè immobilium, disparitas est, quia in subhastatione mobilium, facta emptio- ne infra dimidium, non sequitur tanta depau- peratio, quanta in subhastatione immobilium, quia ibi solum amittuntur res, & pauci fructus, si res sit fructifera, ut bos lactaria; hic vero amittitur res cum fructibus perpetuis, ac pro- inde talis adjudicatio est contra bonum pu- blicum, ut causa depauperandi: hinc ex cap.

Cum causam, cap. C. 1. id. de empt. & vend.

irritatur contractus emptionis, & venditionis

ultra dimidium justi pretii, v. g. si valens cen-

tum ematur 49. aut vendatur 151.

143 Corroborantur dicta, quia si in emptio-

ne immobilis ex pacto ad discursum, pre-

titum infra dimidium justi pretii est nimis

prodiga, & contra bonum publicum, cum sit

sine fraude extorquere, sive supra, sive infra

dimidium justi pretii; facta tali emptione, seu

midium, aut in dimidio: & licet ex ita ali- qualis depauperatio sequatur, quia tamen noti est tanta; toleratur à lege ob bonum publicum, nempe ad lites vitandas.

144 Ad 3. dato transitu, talis permisio solū juvaret pro foro externo ob vitandas lites, minimè pro foro interno.

Ceterum lex in Regno Sicilia non permitit adjudicationem infra dimidium justi pretii, sed illi resistit; nam ipsi Jurisconsulti, Mastrill. dec. 33. & dec. 247. pag. 147. n. 1. D. Ant. Amato ref.

61. & alii apud eundem Tancr. cit. docent, hu- jusmodi adjudicationes factas infra dimidium justi pretii in Regno Sicilia non admitti, sed ut nullas revocari, non obstante prædicto pacto ad discursum liberè à censuario in censu creatione facto: quod quidem declaratur nullum, & irritum, ut potè nimis prodigum, & contra bonum publicum, si supponatur comprehendere venditionem faciendam sub hasta etiam cum lassione enormissima.

Indo ipse censarius, cujus bona sunt adju- dicata, potest, & solet intra quadraginta annos à Profege petere remedium gratiosum, nimirum actionem bona adjudicata repetendi, quando adest lassio enormissima: & tunc Pro- rex præcipit Judici, ut si recognoscatur adjudicationem fuisse factam intra dimidium justi pre- tii, faciat censuario restituere bona adjudicata una cum fructibus, satisfacto jam credito ipsi judicatario, una cum expensis, & legitimo interesse. Mastrill. cit. Quod remedium gratiosum non conceditur censuario in adju- dicatione supra dimidium justi pretii, sed so- lū tunc conceditur illi quadrimestre ad re- mendum soluto debito, quo elapsò adjudicata- riis legitime in perpetuum bona adjudicata possidet. Ex quibus clare apparet, adjudicationem cum lassione intra dimidium esse ju- stam, supra vero dimidium injustam; ac pro- inde in hac adjudicatarium teneri ad restituendam bona adjudicata statim, si statim de- bitor creditum satisfaciat. Quod si iste credi- tum non satisfaciat, tunc compensatis jam per annos fructus credito una cum expen- sis, & interesse legitimo, tenetur in conscientia ea restituere ante sententiam Judicis, & cen- suario non petente; alias incipit esse injustus detentor, quoniam (ut ipsum Tancr. fatetur) numquam ea bona sic adjudicata, & eorum fructus præscripti. Ecce iustitiam.

145 Confirmatur, quia si in emptio- ne immobilis ex pacto ad discursum, pre- titum infra dimidium justi pretii est nimis prodiga, & contra bonum publicum, cum sit sive fraude extorquere, sive supra, sive infra dimidium justi pretii; facta tali emptione, seu

kk 4 ad-

adjudicatione nullum daretur remedium re-scistorum; quia nulla esset facta l^aesio, nemo enim l^aeditur infra justum pretium: cùm igit^r ur tales adjudicationes factae infra dimidium iusti pretii sint revocabiles per remedium gratiosum (ut concedit Tancr.) sequitur, non esse justas, nec permitti à lege in ratione emptionis, sed solum compensationis, ut in secunda assertione.

146 Dices: saltem adjudicatarius, etiam si sit infra annos 40. adjudicationis, non tenetur ex vi monitorii restituere, ex eo quia probabilis est opinio, quod adjudicatio infra dimidium iusti pretii sit iusta, juxta superius dicta.

Resp. probabilitatem opinionis p^rafatæ, vel esse nullam, vel ita tenuem, ut ex Decr. Intr. XII. prop. 3. die 4. Martii 1697. non sufficiat, ut prudenter agamus. Imò si adjudicatio intra dimidium iusti pretii suas patitur difficultates, ut nonnulli timorati (teste Tamb. cit. n. 26.) satisfacto per annos fructus pretio unā cum expensis, &c. restituerint censuario ejus bona supra dimidium iusti pretii adjudicato; quid dicendum infra dimidium? Verum tamen est, quod p^rafati timorati id fecerint non ex iustitia, sed ex liberalitate.

147 Dico 2. in Regno Siciliae adjudicatarium completo anno quadragesimo à die adjudicationis, si creditum non sit jam satisfactum, non teneri lato monitorio restituere, aut revelare.

Ratio est, quia in Regno Siciliae per Ducem Sarmonetæ Proregeim, ex consilio, & voto totius Tribunalis Sacrae Regiae Conscientie Panormi, die 11. Decembris 1666. fuit edita Pragmatica, quam resert Franc. Magretti in suis observ. ad §. 9. & 10. tenoris sequentis.

Nel remedio grazioso non si duplich i nessuna debito, peso, o accolto, etiam che fosse dovuto a se stesso, ma solamente si duplich la somma, per la quale precessa l' esecuzione, e le spese judicarie. Quale remedio non si possa tenere, se non fra quarant' anni, da contarsi dal giorno della possessione delle cose aggindicate.

Ubi est sermo de l^aesione enormissima supra dimidium iusti pretii; nam pro ea remedium gratiosum conceditur.

148 Motivum autem recensitæ legis fuit, quia pactum ad discursum de vendenda ultimo & plus offerten re dubitoris credito obligata, nemum est in Regno introductum in creatione census, verum etiam est factum commune ceteris contractibus, ita ut etiam pro aliis creditis non censualibus soleant à debitoribus obligari bonacum pacto ad discursum. Hinc cernens Princeps, quod per hujusmodi adjudicationes infra dimidium iusti pretii cives spo-

liarentur bonis, & ex alia parte ex debitorum negligentia suspenderentur credita, publico bono consulens, ne credita suspensa remaneant, nec debitores graventur, media via incedens disposuit, t. ad favorem debitorum, ut intra annos 40. possint remedium gratiosum tentare, nempe ut satisfacto per ipsos creditos, unā cum expensis, & legitimo interesse, statim ipsis bona adjudicata restituantur.

149 Interesse ratiocinari solet ad septem pro centum, debet tamen supponi esse verum, & reale, minimè palliatum, aut fictum; ut communiter in materia de usura discurrunt Theologi.

150 Secundò, ad favorem adjudicatariorum seu creditorum, disposuit, ut annis 40. completis à die possessionis rerum adjudicatarum, non possint amplius debitores remedium gratiosum tentare, sed earum imposterum adjudicatarius remaneat dominus; idque in poenam negligentia, & ob bonum commune, ob quod potest Princeps rerum dominia transferre. Pasqual. in q. mor. pag. 3. Tambur. tom. I. lib. 9. tract. 2. c. 5. §. 8. n. 14. & alii com.

151 Tum quia poenæ conventionales, dummodo sint veræ, ac reales, & non ad palliandam injusticiam, aut usuram, justè, & licetè apponi possunt à privatis personis in pluribus contractibus, etiam in mutuo, ut docet Scot. in 4. d. 15. q. 2. S. de secundo art. O. nam poena justè imponitur inconstanti, aut infidi, & euilibet licet se servare indemnum; adeoque à fortiori imponi potest à Principe ob bonum publicum, cui privatum cedit.

152 Ex his sequitur 1. quod si debitor factus sit impotens ad solvendum debitum ante annum 40. & hac durante impotentia, accedit annus quadragesimus, adjudicatarius non facit sua bona adjudicata; sed compensato ex annuis fructibus credito cum expensis, & interessu, tenetur statim, & semper ea restituere domino; qui pariter etiam elapsis annis 40. cessante impotentia, habet jus ad tentandum remedium gratiosum; ratio est, quia poena non incurritur, nisi p^recesserit culpa. Quod si factus sit impotens, quia prodigè vixit; tunc si prævidit se redditum impotentem, accedente anno quadragesimo, amittit bona adjudicata, & non potest amplius tentare remedium gratiosum, quia est in culpa. Secus si non prævidit, quia ad culpam requiritur prævisio. In foro tamen externo præsumitur prævidisse, & inde esse in culpa. Com.

153 Secundò sequitur, quod adjudicatarius si ante annum quadragesimum ex fructibus annuis boni adjudicati subcompensaverit suum creditum, unā cum expensis, & interesse, teneatur in conscientia statim, & semper, etiam

etiam anno quadragesimo quantumvis elapso, huicmodi adjudicationes spoliari bonis, ut in adjudicationibus factis cum l^aesione infra dimidium iusti pretii, in quibus datur quadrigestre ad redimendum, peti, & concedi soleat à Principe prorogatio termini ad redimendum.

QUARES XV.

158 An ex vi monitorii de restituendis, aut revelandis fisco bonis heretici, retinens quoddam ejus creditum, teneatur fisco restituere.

Sciendum est, unam ex poenis heresies formis esse confiscationem bonorum hereticorum à die commissi criminis; quæ confiscatio est tam juris civilis, quam Canonici in pluribus locis apud Bord. in Trib. fidei cap. 12. de Pœnis heret. p^resertim ex cap. Cum secundum 19. de heret. in 6. Et rerum proprietate hec ipso privatur, & fisco rerum & specierum dilatarum proprietas acquiritur, & bona hereticorum ipso jure decernimus confiscata: confiscationis tamen hujusmodi executio, vel bonorum ipsorum occupatio fieri non debet, nisi prius sententia super eodem crimen fuerit promulgata.

159 Quæ confiscatio est poena latæ sententia, quæ ipso jure incurritur; non est autem executioni danda, nisi post sententiam commissi delicti; quod est commune omnibus poenis latæ sententia, quæ semper intelliguntur secuta sententia declaratoria delicti: unde hereticus patrato delicto amittit proprietatem suorum bonorum, non tamen possessionem, & usum, nisi post sententiam commissi delicti.

160 Hinc donationes, & aliae alienationes bonorum ab heretico factæ à die commissi delicti ante diem sententia valent, at non sunt firmæ, sed rescinduntur à fisco, nisi sint factæ ob necessitatem vitæ propriæ, & suorum, & pro collocandis filiis, Bord. cit. num. 113. Dian. in Sum. verb. Heretic. pena, numer. 7. quia licet à die commissi delicti ante sententiam hereticus sit suorum bonorum possessor, non est eorum dominus; & proterea statim ac habetur cognitio delicti, solet fiscus inventarium facere; & qui bona sic alienata retinet, debet ea post sententiam fisco restituere, quia ipso jure, statim ac fuit commissum delictum, fuerunt fisco confiscata secundum proprietatem.

161 Nominé bonorum confiscatorum veniunt bona, quæ realiter de p^resenti habebat hereticus, quando commisit delictum; unde.